

ביציאה מן המדבר לקראת הכניסה לארץ פנימה. דרך כל הדברים המשוניים, הנוראים והאימים שעברנו "בלכתך בדרך"²⁰, במדבר; ניסינו, נתנסינו והתייסרנו, ומתוך-כך השתכללנו והתרוממנו. דרך כל המצבים המלחמתיים והרוחניים שעברנו, הושלמנו. דרך כל הצרות והסיכוכים, השתכלל שיעור הקומה של כלל-ישראל ושל "ושכנתי בתוכם"²¹. ו"משה רבינו שקול כנגד כל ישראל"²². כלל-ישראל ואורייתא מתגלה במשה רבינו. נשמת ישראל, "רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתני בפייך"²³ — מתגלה במשה רבינו. לכן השכלול הגדול של כלל-ישראל — מתוך כל מה שעברנו "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך"²⁰, דרך השליחות האלוהית המיוחדת של השליח האלוהי — הוא הוא השכלול וההתעלות של משה רבינו. גדלנו, ומשה רבינו גדל עמנו, עד כדי כך ש"אשר דָּבַר משה"⁴ הוא דיבור אלוהי. דרך הצירופים של המדבר, כולנו-כולנו השתכללנו והתרוממנו, כל השישים ריבוא שלנו הגיעו להתקדשות, היטהרות, בגרות והשתלמות. נשמת ישראל ואורייתא נתבררו ונתבארו מתוך הגידול העילאי והנוראי הזה, עד היותנו מוכשרים להכנס לתוך בית חיינו פנימה, משה רבינו יחד אתנו, עד כדי "אלה הדברים אשר דָּבַר משה"⁴.

6. משה — מפי עצמו

המסכת-החדשה הזאת אינה נפרדת חס ושלום מהשאר. אצל חז"ל מופיע הביטוי: דברים ש"משה מפי עצמו אמר"¹⁶. אבל מצד שני, האומר אפילו על פסוק אחד שאינו מן השמים הוא אפיקורוס²⁴, מנותק משמים ומן הנצח. מ"בראשית" עד "לעיני כל ישראל" אין מלה אחת משוללת מן הכתר השמימי. לכן צריך להבין, כפי שאמרנו קודם, שהכל שמימיות אחת אשר בתוכה יש מדרגות. וההדרגה הזאת אינה משנה אף בכל שהוא, ואינה גורעת כמלוא הנימה מן האחדות השמימית הזורמת, השופעת והמאירה את חיינו מתוך השלשלת האלוהית משמי מרומים.

7. מסכת ישנה-חדשה

כולנו השתכללנו שכלול גדול וקיבלנו מסכתא חדשה. "אלה" — זהו חידוש אלוהי חדש וישן. החדש הוא ישן, עתיק וקדוש. קיבלנו את התורה מחדש. "הואיל משה באר את התורה הזאת"²⁵. המסכת החדשה היא חזרה וביאור של התורה. מתוך יציאתנו מן המדבר, אנחנו מתחילים להתקרב אל התכלית האמיתית, שלמות התורה והמצוות, ושלמות כלל-ישראל — שלמות חינויותנו בציון בית חיינו. קודם-כל מבאר משה רבינו את כל מה שעברנו ואחר-כך הוא מחדש את כל ענין ישראל ואורייתא, מתוך האור החדש שעל ציון²⁶. הוא מבאר את החילוק

20. דברים ו ז. 21. שמות כה ח. 22. מכילתא מסכת דשירה פ' א. שם דוישמע יתרו פ' א. שיר השירים רבה א טו. זוהר ג כי תצא רפב ב. תיקוני זוהר תיקון יט. 23. ישעיה נט כא. 24. סנהדרין צט א. 25. דברים א ה. ועיין לעיל, עמ' 17 הערה 27. 26. על-פי ברכת יוצר

בגישה לישראל ואורייתא בין מצב של מחשכי הדרך לבין מצב האור, במקום האור, בארץ האור.

8. התחדשות הנשמה בארץ-ישראל

בארץ-ישראל זוכים ^{אנו} להתחדשות נשמתית. כאן, באויר הבריא שלנו, בבית חיינו, מופיע עיקר חיינו, עיקר מציאותנו. עיקר נורמליותנו – נשמתנו הצבורית הכלל-ישראלית. יש בענין זה קביעת עובדה חשובה על-ידי בעל ה"חסד לאברהם", אחד מגדולי קדושי ישראל: כשיהודי בא בפעם הראשונה לארץ – הוא מקבל נשמה חדשה. באופן שטחי נדמה שזה אותו היהודי. זו טעות! נשמה חדשה באה לתוך האטמוספירה שלנו, לתוך האויר החדש שלנו, כלילה הראשון²⁷. וכך הסדר כלילה הראשון לעלותו ארצה: כשהוא הולך לישון הוא מפקיד רוחו ("בידך אפקיד רוחי"²⁸). במשך שעות אלו, חיוניותו מעוכבת מלהתגלות כלפי חוץ. כשהוא מתעורר, אין הוא אותו היהודי, אלא יהודי חדש. התחדשה חיוניותו באויר הנורמלי והבריא שלנו, באויר המקורי שלנו, באויר דארץ-ישראל. ה"חסד

המאורות, שחרית. 27. "... כשהאדם הוא בחו"ל, יש לו נפש מהאופנים, וכשזוכה ליכנס לא"י, בא אליו נפש מיצירה חדשה ומתלבש תוך הנפש הישנה שלו. ובלילה הראשונה שישן בא"י, יוצאים ב' הנפשות ועולים למעלה, ובחזרה אינה חוזרת כי אם החדשה בלבד..." חסד לאברהם, לרבי אברהם אזולאי, מעין שלישי, עין הארץ, נהר יב. "... הנה דוגמה לכך, מאחד מגדולי עולם. בספר חסד לאברהם לרבי אברהם אזולאי בחלק הנקרא 'עין הארץ' יש אינפורמציות מיוחדות ומפתיעות. הפרקים מתחילים במלה 'דע'. מסתמא היר לו ידיעות מיוחדות. יש שם דברים מובנים וגם דברים לא כל-כך מובנים. בפרק קטן בכמות, יש הוספת דברים שקשורים לענייננו: דע שאדם מישראל, בזמן שבא לארץ-ישראל, מופיעה אצלו התחדשות חיים, התחדשות נשמה. באופן רגיל, בבוקר, רבונג-של-עולם 'מחזיר נשמות לפגרים מתים'. במצב השינה יש קצת התעכבות והפסקה במצב החיים והחיוניות, ובבוקר שמתים, 'שהחזרת כי נשמת'. כפיוטים (לליל שבת, 'אודה לאל', לר' שמעיה) נזכר 'הנאמן בפקדונו'. יש החזרת פיקדון. מצב ההפסקה בינתיים הוא כמו קביעות פיקדון, בהסתר, במחבוא אלוהי, במקור החיים, במקור האלוהי. כאשר הפיקדון חוזר, 'ועם רוחי גיית', יש המשך במצב החיים. לפני השינה צלם אלוהים של נשמת החיים מתגלה בצורת הגוף, במסגרת הגוף. בזמן השינה, יש הפסקה, אין הוא כל-כך בולט. אין המצב החיוני מופיע במצב הגופני. אחרי השינה, הוא חוזר, 'שהחזרת כי נשמת'. איזו נשמה חוזרת? לכאורה 'נשמת' היא נשמת כל אחד ואחד. אחרי מצב של קצת הפסקה, אותה נשמה חוזרת בחיים הגלויים. בודאי חוזרת אותה נשמה של כל אחד ואחד מאתנו, נשמתו המיוחדת. באדם גדול מגדולי עולם ומודיע לנו שיהודי הבא לארץ-ישראל, ונמצא בשינה ותרדמה, כאשר הוא חוזר לחיים, לא מופיעה אותה נשמה אלא הוא מקבל נשמה חדשה. זאת ידיעה מעניינת. בארץ-ישראל הוא מקבל נשמה חדשה. אלו דברים פנימיים עמוקים ומופלאים מאוד, אבל יש מקום לקרבם אל השכל. השכל שיש כאן הוא פשוט מאוד בתכלית הפשטות, אבל צריך קצת העמקה והתבוננות בחיי הנצח של האדם" שיחת רבינו, מס' 72, קדוש לעולם קיים (שיעור בספר יחזקאל), סע' 5. ועיין שיחת רבינו, סוכות, סדרה א, סע' 5 (מועדי תשרי: עמ' 104). מס' 10, המחזיר שכינתו לציון, סע' 3. להלן, עמ' 207-208. 28. תהילים לא ו. "... ומארי דחושבנא בכל יום מסלקים את הרשעה היומית, מתודים הם לפני שינתם הקבועה, על עצמם ועל כל העולם כולו. לפחות מגלים הם את מחאתם על הרשעה הפרטית, והכללית, בכל מקום שהיא, מעמידים בזה את נפשם נכח הטוב והקודש, מעלים אותה בזה אל שרש חיי קדשה, מחברים את יניקתה מבאר הטוב. בידך אפקיד רוחי" אורות הקודש ג, עמ' שב.

לאברהם" כותב שהיהודי המגיע ארצה מקבל נשמה חדשה במשך הלילה הראשון, בין שהוא יודע זאת בין שאינו יודע, בין שמרגיש בכך בין שאינו מרגיש. עובדה זו אינה כל-כך רחוקה מהבנה. אדם מישראל שנושם מאויר ארץ-ישראל, מיד נעשה שייך למציאות אחרת. כי החיוניות הברִיאה של כלל-ישראל, במובנה האמיתי, מקומה כאן, בבית חיינו. וכל אחד מישראל הוא חלק מכלל-ישראל, ב"נשמת חיים" שנופחה באפיו²⁹. לכן אפשר להבין את הידיעה המדעית-הרוחנית הזאת שנמסרה לנו על-ידי אחד מגדולי וקדושי ישראל – שחיוניותו של אדם העולה ארצה מתחדשת כאן³⁰.

9. התחדשות ישראל ואורייתא

ואם נכון הדבר שאצל כל יהודי פרטי מתחדשת נשמתו בכואו לארץ, על-אחת-כמה-זוכמה נכון הדבר לגבי הצבור כולו, לגבי כלל-ישראל³¹. קל להבין

29. בראשית ב ז. 30. "הנשמה הכללית של כנסת ישראל אינה שורה באיש הפרטי כ-אם בא", ותיכף כשבא אדם לא"י מתבטלת נשמתו הפרטית מפני האור הגדול של הנשמה הכללית הנכנסת לתוכו... אורות, אורות ישראל, ז יח, עמ' קסו. "באותו פרק קטן [=ב"חסד לאברהם"] יש עוד דוגמה, עוד ידיעה, לכאורה מוזרה מאוד ומפתיעה מאוד, דע שכל יהודי הנמצא בארץ-ישראל הוא צדיק, ואף-על-פי שהוא רשע. זאת ידיעה מעניינת על רשע-צדיק, צדיק-רשע. יהודי זה כולל הכל יחד. כך אומר אחד מהשורות הראשונות של גדולי ישראל. כל הדר בארץ-ישראל הוא צדיק, אף-על-פי שהוא נראה, ואתה רואה שהוא רשע. הוא חוזר על זה כמה פעמים, שהוא צדיק אף-על-פי שהוא בחזקת רשע, ואינו מכחיש זאת. נכון שצריך לברר מה נקרא רשע, וכמו שיש מדרגות בצדיקים כך יש מדרגות ברשעים. הוא בחזקת רשע, ואף-על-פי-כן הוא צדיק, שאם-לא-כן היתה הארץ מקיאה אותו, לא היתה יכולה לסבול אותו. כל זמן שאין הארץ מקיאה אותו, והוא נמצא במסגרת הזאת, באוריא דארץ-ישראל, והוא אדם מארץ-ישראל, הוא נקרא צדיק. יש סוג מיוחד של אנשים שניתקו עצמם בחטא מתוך הקהל, הוציאו את עצמם מכלל-ישראל, רחמנא ליצלן. השמות והכינויים של אנשים כאלה ידועים ואין צורך לדבר על כך. אבל באופן כללי, יהודי רשע, לא דתי, עבריין, פושע ישראל, כל זמן שהוא שייך לכלל-ישראל, כל זמן שהוא שייך למציאות הישראלית בעולם-הזה, אין ניתוק גמור, שאם היה ניתוק גמור, לא היה אוריא דארץ-ישראל סובל אותו. זה נראה מוזר ומפתיע, אך חוזר לאותו ענין. מה היא ארץ-ישראל? המסגרת הקדושה, האויר הקרקע והמציאות של כלל-ישראל, וסדר השראת השכינה של 'זאתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כלכם היום' (דברים ד ד). יש פרטים איך היא מתגלה בכל אחד לפי מדרגתו אבל באופן כללי, ארץ-ישראל היא הכלליות של מחצבת נשמות כלל-ישראל. כאן בנין בית-המקדש, כאן השראת השכינה והנבואה באופן ברור וכולט. אדם מארץ-ישראל נמצא במסגרת כלל-ישראל. יש לו שייכות לזרם המקוריות והחיים הכלל-ישראליים. אם אדם זה מארץ-ישראל מלא חסרונות פגימות, חטאים, עוונות ופשעים בערכו האישי, האינדיבידואלי, ודאי אין הקדוש-ברוך הוא ותרו (בבא קמא נ א), יש חשבונות על כל חטא ועל כל פרט, של ערכו האישי האינדיבידואלי, אבל כל אחד מאתנו איננו רק אישי, איננו רק יחידי, איננו רק אינדיבידואלי, כל האינדיבידואליות שלו נמשכת מכלל-ישראל, מהקדושה האלוהית הכללית של עם ישראל. מצבים של גלות הם דברים ארעיים זמניים, אבל היסוד האמיתי העיקרי של כלל-ישראל איננו נעקר ואינו בטל. זהו הפשט של הנקודה השניה: ארץ-ישראל, האחיזה בקרקע והממשות הריאלית האלוהית של כלל-ישראל" שיחת רבינו, מס' 72, קדוש לעולם קיים (שיעור בספר יחזקאל), סע' 7. 31. "ההתחדשות הפנימית, המתהווה בחיי כל נשמה ישראלית, של כל אדם מישראל, בכואו לארץ-ישראל, כפי מסורת הקודש אשר ב'חסד לאברהם', מופיעה וקיימת היא כמו בחיי האישיות היחידי, כן ועל-אחת-כמה-זוכמה

שבמקום הבריאות המקורית שלנו, יש התחדשות-מציאות, התחדשות חיים, ומתוך-כך התחדשות התורה כולה. לכן "הואיל משה באר את התורה הזאת"²⁵ — משה מבאר את המציאות הבריאה החדשה של ישראל ואורייתא. עם התחדשות נשמת ישראל בכניסתם לארץ, מתחדשת ומתבארת כל התורה כולה. משה רבינו מתחיל לבאר את המצב הפסיכופיסיוביולוגי החדש הכלל-ישראלי, ומתוך-כך מבאר את התחדשות התורה, שכן ישראל ואורייתא הם דבר אחד: גוף ישראל ונשמת ישראל. אנו יוצאים מן המדבר, נכנסים פנימה פסיעה אחר פסיעה, ומתחילים להתרגל לנשום את אורא דארץ-ישראל, אור הבריאות³², אור המקוריות. אין זה כל-כך פשוט. זו התחדשות נשמה, ולא רק של האדם הבודד, אלא של כל השישים ריבוא מישראל. לכן, "הואיל משה באר", משה סוקר את העבר, את כל הגלגולים ואת כל הצרות שעברנו מתוך שימת לב למה שנעשה אֶתנו עכשיו, ועל-ידי זה מתבארת ומתבררת כל התורה מחדש. לכן חומש דברים נקרא "משנה תורה"³³, חזרה על התורה, ביאור חדש של התורה.

10. תורת ארץ-ישראל

ב"אורות התורה" יש פרק מיוחד על ההבחנה בין תורת ארץ-ישראל לבין תורת חוץ לארץ³⁴, המסתמך על מאמר חז"ל: "אין תורה כתורת ארץ ישראל"³⁵, ועוד מאמרים רבים. אין זו מליצה בעלמא. יסוד הענין הוא שהתורה היא חיים³⁶, חיוניות. האם היהודי הפרטי או הצבורי יכול להיות במצב דומה של חיוניות בהיותו באויר ירושלים, פתח-תקוה או עין-חרוד — או בהיותו בברוקלין או בויליאמסבורג? חס ושלום! אין זה אותו אור ואין זו אותה מציאות. דבר זה מוזכר בהרבה דברי חז"ל בגמרא ובמדרשים: אין זו אותה תורה ואין אלו אותן מצוות. אור ארץ-ישראל הוא יצירה אלוהית, וממנו נפת רבוננו-של-עולם את נשמת חיינו. כאן מקום בריאותו היסודית של שכלנו וכל הרוחניות שלנו, ודבר

בחיי צבוריותנו, של כל קהלנו המתכנס כאן, במציאות כלליותנו, של כולנו יחד... רבינו, לנתיבות ישראל ב, עמ' קעח. 32. עיין שיחות הרב צבי יהודה, שמות, עמ' 129-130. ויקרא, עמ' 57. שיחת רבינו, מס' 1, על חיוניות קשרנו לארץ, סע' 4. מס' 5, עם ישראל, סע' 23. מס' 17, שילה, סע' 9. 33. "... והפסק שבין וידבר [=חומש במדבר] למשנה תורה לא חשיב, שאינו אלא חזר ושונה מה שלמעלה" תוס', גיטין ב א ד"ה המביא. 34. פרק יג. 35. ספרי עקב לו. בראשית רבה טז ד. ועיין לעיל, עמ' 16 הערה 22. 36. "... ומפני כח הקישור הזה שע"י התורה, לתכלית הנשגב היוצא אחד מכללות המעשים והעולמות, לכן נקראת תורה"ק תורת חיים, שמחיה כל העולמות בשלמותם ע"י הקירוב עצם אל עצמו, וכזה היא כוללת כל המציאות וקושרתה יחד, כמו שכל גדר החיים לא ייוחס כ"א לשלמות עליונה של סגולת הרכבת החלקים וקשורם..." עולת ראיה א, עמ' רצ. "... תורת חיים, פ"י הרכה אל חיים הנצחיים..." מדבר שור, הדרוש השלושה ושלשים, עמ' שט. "... שתהי' התורה מתיחסת אל החיים המעשיים בתור מאירה לנתיבות החיים, ולא רק להכירה בתור חכמה נאצלת לבדה" עין איה ג, שבת, א ת, עמ' 4. "הוראה יצאה לישראל, לא חזון-לב, לא תכונה של התיצרות חיונית, לא התרגשות נפשית... כ"אם הוראה, תורה המורה את המציאות, את החיים..." עולת ראיה ב, עמ' קנט-קס.

זה לא ניתן להשתנות. לא נוכל לרמות את עצמנו, לא את הטבע ולא את רבנו-של-עולם: אי-אפשר לקיים את אותה התורה ואותן המצוות של ארץ-ישראל באויר הקודש ובאויר הטמא של אדמה טמאה³⁷.

11. "באו ורשו"

אחרי יציאתנו מן המדבר ולקראת כניסתנו פנימה, אנחנו כבר יכולים להבין ולקלוט את התורה. "הואיל משה באר את התורה הזאת"²⁵, משה רבינו מתחיל להסביר את התורה במובנה האמיתי. אנחנו מתכוונים לשמוע איך מתבארת התורה בהתקרבותנו אל האויר הבריא שלנו. אנחנו מחכים לשמוע ממה דברי תורה. הרי נאמר: "הואיל משה באר את התורה הזאת". ומה הם דברי התורה שאנו שומעים? "ד' אלהינו דבר אלינו באר את התורה הזאת". ומה הם דברי התורה פנו וסעו לכם³⁸. צאו וסעו לכם הלאה, זו התורה! "באו ורשו את הארץ"³⁹! "עלה רש"⁴⁰! זו התורה המתבארת!!

12. מצות ישוב הארץ

ידוע שהרמב"ן קובע הגדרה הלכתית יסודית, שישוב הארץ וכיבוש הארץ הן מצוות דאורייתא לדורות. הוא מביא לכך כמה פסוקים ומקורות ובתוכם גם את הפסוק "עלה רש"⁴⁰. הרמב"ן מדגיש שזה ציווי, מצוה מדאורייתא לכבוש ולרשת את הארץ. לעומת זאת, הזנחה ב"עלה רש" היא מרידה נגד ד'⁴¹. "ובשלח ד' אתכם מקדש ברנע לאמר: עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם, ותמרו את פי ד' אלהיכם, ולא האמתם לו, ולא שמעתם בקלו"⁴². במה "לא שמעתם בקלו"? בכיבוש הארץ ובירושתה. ירושת הארץ היא מצוה, וההיפך — מרידה.

13. תורה בארץ

אס-כן, משה רבינו מתחיל "לבאר את התורה הזאת". קודם-כל מתברר ש"אין תורה כתורת ארץ ישראל"³⁵. כי אין תורה אלא בעם ישראל, וכל שלמות עם ישראל היוצא ממצרים "לחירות עולם"⁴³ — "חירותה של תורה"⁴⁴ — היא רק

37. עיין מאמר רבינו, התורה והארץ, לנתיבות ישראל א, עמ' קעב-קפ. 38. דברים א ר"ז.
39. שם שם ח. 40. שם שם כא. 41. "... והראיה שזו מצוה, אמרו יתעלה בענין המרגלים: 'עלה רש כאשר דבר ד' לך אל תירא ואל תחת'. ואמרו עוד: 'ובשלח ד' אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם'. וכאשר לא אבו לעלות, במאמר הזה כתוב: 'ותמרו את פי ד', וכן 'לא שמעתם' הוראה שהוא מצוה, לא יעוד והבטחה..." רמב"ן, הוספות לספר המצוות לרמב"ם, מצות עשה ד. ועיין שיחות הרב צבי יהודה, במדבר, עמ' 29 והערה 35 שם. 42. דברים ט כג.
43. ברכת אמת ואמונה, ערבית. 44. "... והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא תרות על הלחת' (שמות לב טז), אל תקרא 'תרות' (על הלחת) אלא תרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" אבות ו ב. "שלא יקרא בן חורין רק כאשר לא ימצא בו צד אפשרות שעבוד, וזה לא ימצא רק במי שעוסק בתורה שהוא בן חורין לגמרי... כי השכל הוא בן חורין אין שייך שעבוד בו" דרך חיים למהר"ל, שם, ועיי"ש עוד. "החירות האמיתית היא נמצאת בהיות המצב

בארץ-ישראל. לכן ביאור התורה הזאת שניתנה אלינו בחורב הוא: "עלו רשו".
 "ד' אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר: ... באו ורשו את הארץ"⁴⁵.

14. המשפטים בישראל

עכשיו אנחנו חוזרים למתן תורה, לפרשת "יתרו". "ואמר אלכם בעת ההוא לאמר: לא אוכל לכדי שאת אתכם"⁴⁶. "הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וגו' ואשימם בראשיכם"⁴⁷. סדר השופטים בישראל⁴⁸ וסדרי המשפטים בישראל הם המשך ענינה של תורה⁴⁹. התורה מתבארת על-ידי הופעתה בסדר החיים הצבוריים, החברתיים

מתאים לנטיית הטבעיות שביצור ההוא, שיצאו אל הפועל השלם. ע"כ, מי הוא הראוי להחירות הרחבה, מי שכבר בא למדה זו שכ"כ רמו וטהרו נטיותיו בטבע, שכל אשר יותר ירחיבו את צעדיהם להתפתח ולצאת אל פעלם הגמור, יותר ירבו הטוב וההצלחה לעצמו ולעולם, 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בת"ת" עין איה ד, שבת, ה ז, עמ' 20. "ככול שיש לאדם עיסוק וקישור לתורה, כך מציאות דבקתו בתורה היא חירות ולא עבדות; כי הישמעותו לתורה היא הישמעות לעצמותו, לטבעו הישראלי. חוקי התורה הרי הם חוקים פנימיים של הויתנו, ולכן התורה היא סוד חירותנו... העוסק בתלמוד תורה לשמה הוא איש החירות האמיתי, שנתגלמה בו ההרמוניה הנפשית האידאולית" רבינו, קנין תורה, בעריכת הרב נחום פרופ' רקובר, עמ' יח"ט. ועיין רבינו, לנתיבות ישראל א, עמ' קנא. צמת צבי א, עמ' כה. עולת דאיה ב, עמ' רמדרמה. 45. דברים א ו, ח. 46. שם שם ט. 47. שם שם יג. 48. "אטור לדון בפני דייני עובדי כוכבים ובערכאות שלהם... אפילו בדין שדנים בדיני ישראל, ואפילו נתרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם אסור, וכל הבא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת מרע"ה" שו"ע חו"מ סי' כו סע' א. "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כא א), ולא לפני אומות העולם. מנין לבעלי דינים של ישראל שיש להם דין זה עם זה שיודעים שאומות העולם דנין אותו הדין כדיני ישראל שאסור להזדקק לפניהם? תלמוד לומר, 'אשר תשים לפניהם', לפני ישראל ולא לפני אומות העולם. שכל מי שמניח דייני ישראל והולך לפני אומות העולם, כפר בהקדוש ברוך הוא תחילה, ואחרי כן כפר בתורה, שנאמר 'כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים' (דברים לב לא). משל למה הדבר דומה? לתולה שנכנס הרופא לבקר. אמר לכני ביתו: האכילוהו והשקוהו כל מה שרוצה, אל תמנעו ממנו כלום. נכנס אל אחר, אמר לכני ביתו: הזהרו שאל יאכל דבר פלוני ואל ישתה דבר פלוני. אמרו לו: לזה אמרת לאכול כל מה שהוא רוצה, ולזה את אומר, אל יאכל? אמר להן: החולה הראשון אינו של חיים, לפיכך אמרתי להם אל תמנעו לו כלום. בין יאכל ובין לא יאכל, ימות. אבל זה שהוא של חיים, אמרתי אל יאכל דבר פלוני, שלא יכביד את תוליו. וכן חוקות הגויים, שנאמר, 'כי חקות העמים הבל הוא' (ירמיה י ג). וכתוב, 'וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם' (יחזקאל כ כה). אבל לישראל נתתי להם מצות וחוקים טובים, שנאמר, 'שמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם' (ויקרא יח ה) "תחומא, משפטים ג. "ביאור הדברים, שקדושת המשפט היא מפני כללות הקדושה האלהית, השופעת על דייני ישראל, שנשמתם קשורה בקדושת משפט התורה, וע"כ אלהים נצב בעדת אל, וזהו ענין כללי, והיושר הפרטי של מצות משפטי התורה לדון כדת של תורה נמשך אליו, ומי שמניח דייני ישראל כאילו כפר בהקב"ה, שאינו דורש משפט כזה שיתקיים בו אלהים נצב בעדת אל, תחילה, ואח"כ כאילו כפר בתורה, שאין המשפט הפרטי נמשך מן התורה, אפילו אם במקרה יהיו מכוונים לדיני תורה, לא יחיו בזה את קדושת המשפט, כמו שהחולה העומד למות לא יחיה ע"י שיזהר באיזה ענין מעניני ציווי הרופא, ע"כ אין לזה שום ערך, ואע"פ שיפסקו כדן תורה דומה כאילו כפר בתורה, שהרי בתחילה כשבא לפני עכו"ם לדון כבר הוא דומה כאילו כפר בהקב"ה..." באר אליהו שם. 49. עיין להלן, עמ' 62.